

الگوی نشاط انقلابی بر مبنای طرح تجربی تدریس درس «انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن» در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی

مجتبی اشرافی*
مرتضی اشرافی**

چکیده

معمول استفاده‌های سیاسی در یک نظام سیاسی از طریق ساختارهای تنظیم‌شده و مشخصی، تلاش می‌کند تا مستخدمین سیاسی را از میان اجتماع ذیل حاکمیت خود برگزیند. بنابراین، هر موقعیت فکری و ایده‌آلی که در جامعه موجود باشد، از طریق همین مستخدمین سیاسی، به سطح حاکمیت منتقل می‌شود. در صورت برخورداری اجتماع از نشاط و سلامت اجتماعی، این نشاط، تحرک و سلامت، از طریق گزینش نخبگان و افراد شایسته تحت عنوان مستخدم سیاسی، به بدنه حاکمیت نیز منتقل می‌شود؛ این مقاله به این سؤال پاسخ می‌دهد که مدل نشاط انقلابی در بستر محیط دانشگاهی و با مخاطبان دانشجوی چگونه محقق خواهد شد؟ بیان می‌شود که جهت بالابردن سطح نشاط انقلابی و حفظ انقلابی‌گری در میان جوانان، هشت مرحله «اشتراک عقیده»، «اعتقاد»، «التزام»، «مردم‌داری»، «همبستگی»، «برنامه‌ریزی»، «حصول نتیجه مطلوب» و «جمهوری اسلامی» مفروض شده که در این مقاله بر مبنای یک طرح تجربی، رابطه میان اقناع تبلیغی درس انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن با مدل نشاط انقلابی بررسی می‌شود.

واژگان کلید

درس انقلاب اسلامی، اقناع، تبلیغ، نشاط انقلابی، مهندسی معکوس انقلاب.

*. دانش‌آموخته دکتری تاریخ ایران بعد از اسلام، مدیر اندیشکده مطالعات راهبردی کریمه شیراز و مدرس گروه معارف اسلامی. engcac@gmail.com
**. استادیار مدعو گروه معارف اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم و پژوهشگر پژوهشگاه بین‌المللی جامعه‌المصطفی و عضو اندیشکده مطالعات راهبردی کریمه شیراز. mortezaashrafi110@yahoo.com
تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۲/۲۸
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۶/۲۷

طرح مسئله

از جمله محورهای اساسی مدل تجربی تدریس درس انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن، «رسیدن به بینش تاریخی از انقلاب اسلامی»، «بصیرت سیاسی و بینش انقلابی»، «آسیب‌شناسی انقلاب اسلامی»، «علاقه‌مندی انقلابی و نشاط سیاسی» و «آینده‌پژوهی انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی» است. همچنین، ویژگی‌های طرح تجربی تدریس درس انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن برای تبیین و تعریف مدل هشت مرحله‌ای نشاط انقلابی، موارد زیر را شامل می‌شود:

۱. مسئله محور؛
 ۲. مشارکتی و کارگاهی؛
 ۳. توجه به ابهامات و شبهات و رفع آنها؛
 ۴. امیدوارانه و مثبت‌اندیشانه؛
 ۵. تدوین و برنامه‌ریزی بر اساس محوریت جذب حداکثری مخاطبان و دانشجویان فراگیر به آرمان‌های انقلاب اسلامی؛
 ۶. تناسب توانایی استاد در پاسخ‌گویی به توقعات علمی و ذهنی فراگیر؛
 ۷. ارزیابی مستمر میزان اقبال فراگیران به انقلاب اسلامی.
- در این طرح، در تدریس درس انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن، رعایت موارد و کلیات زیر توصیه و تأکید می‌شود:
۱. **طرح موضوع:** موضوع محوری درس، بررسی نظری - فلسفی، مفهوم‌شناسی، ریشه‌شناسی تاریخی و تبیین رهیافتی از انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ ایران و در نهایت رسیدن به یک بینش فراگیر، بصیرت سیاسی و شوق انقلابی است که در هر هفته یکی از مباحث نظری و مفهومی انقلاب اسلامی ایران مورد بحث کلاس قرار می‌گیرد. کلاس‌های درس به صورت فعال و مشارکتی اداره می‌شود. دانشجویان برای گذراندن درس مؤلفند مطابق برنامه کلاسی در کلاس درس حاضر شده و همراه با ارائه مطالب درسی در حیطه سرفصل‌های مشخص شده، نتایج مطالعات و تحقیقات خود را در موعدهای تعیین شده، با همکاری یکدیگر به صورت خلاق و گروهی، طرح و بررسی نمایند، و در طول ترم به تدریج امتیازات لازم را برای ارزشیابی نهایی کسب نمایند. گفتمانی است که محوریت اصلی مطالب ارائه شده توسط استاد، می‌تواند شامل دغدغه‌ها، سؤالات ذهنی و هر مسئله دیگری البته در چارچوب مطالب کلاس باشد.
 ۲. **بارم‌بندی:** در بarm‌بندی و دادن امتیاز به دانشجویان بایستی به حضور، مشارکت کلاسی، طرح تحقیقی و کار اجرایی دانشجویان توجه ویژه‌ای شود. بر همین مبنا، مراحل هشت‌گانه مدل نشاط انقلابی، تحلیل و در طی فرآیند تدریس، تعریف و تبیین خواهند شد.
 ۳. **نحوه کار تحقیقی:** دانشجو مؤظف است از جلسه دوم به بعد موضوع موردنظر برای طرح پژوهشی خود را تعیین و تأیید نماید. حداکثر مهلت تحویل مقالات پژوهشی جلسه سیزدهم می‌باشد. ارائه مقاله از طرف دانشجو در جلسه‌های آخر، به صورت سمینار، امتیاز مضاعف خواهد داشت. با این حال با توجه به تعداد دانشجویان، تعداد کمی از ایشان امکان ارائه سمینار را دارند. به دانشجویهای شاغل، ترم آخر و گرفتار توصیه می‌شود از وقت آزاد و روزهای تعطیل خود، برای تهیه مقاله، بیشتر استفاده کنند. کپی‌برداری صرف از منابع اینترنتی، منجر به حذف امتیاز مقاله خواهد شد.
 ۴. **نحوه کار اجرایی (عملیاتی):** دانشجویان بایستی با توجه به برنامه کلاس درس، دانسته‌های خود را در قالب وبلاگ / وب سایت، کلیپ ویدیویی، روزنامه دیواری، طراحی المان، لوح فشرده مالتی مدیا و یا هر قالب و شکل دیگری که مورد تأیید استاد بوده و امکانات و ابزار لازم آن در اختیار دانشجو قرار دارد، به‌عنوان کار اجرایی پایانی، عملیاتی کرده و ارائه دهند. نحوه ارائه نتیجه عملیاتی شده مفاهیم کلاسی در یکی از قالب‌های فوق، هر ترم و با توجه به نظر استاد قابل تغییر خواهد بود. همچنین قوانین و شرایط خروجی هر یک از قالب‌های ذکر شده، بر عهده استاد می‌باشد و شایسته است که استاد جلسه‌ای فوق‌العاده و یا یکی از جلسات کلاس درسی را به آموزش اولیه دانشجویان برای آشنایی با وب، تدوین کلیپ و ... در نظر بگیرد.
 ۵. **مشارکت در کلاس:** کلاس‌ها در صورت لزوم به صورت کارگاه^۱ اداره می‌شود و به‌طور طبیعی، با توجه به مشخص بودن موضوع‌ها و منابع، انتظار می‌رود دانسته‌های دانشجویان و مطالعات آنان محور کلاس باشد. همچنین انتظار می‌رود دانشجویان،

1. Work shop.

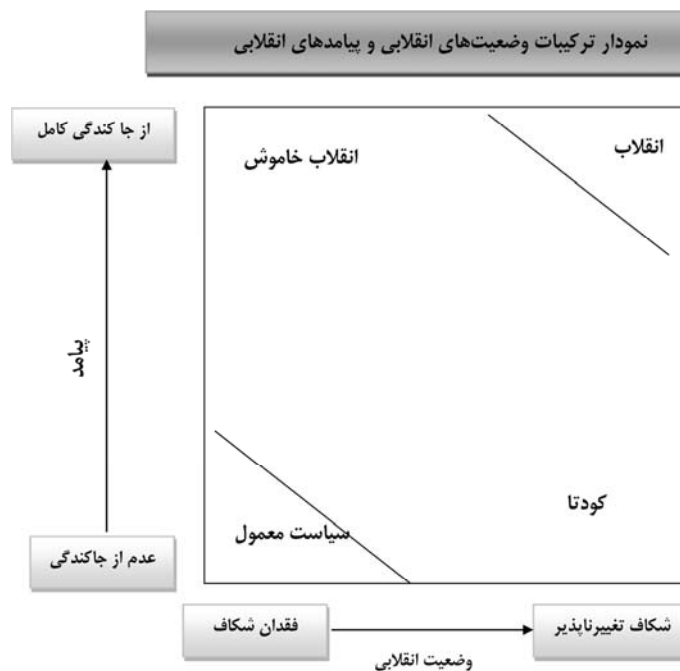
الگوی نشاط انقلابی بر مبنای طرح تجربی تدریس درس «انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن» ... □ ۳۹

مقید به رعایت اخلاق و حفظ مرتبه کلاس درس بوده و از بحث‌های خارج از موضوع و حاشیه‌ای و نیز توهین به اشخاص، فکر و عقیده دیگر دوستان هم‌کلاسی خود دوری کنند. در این مورد توصیه می‌شود دانشجویان به صورت نیم‌دایره در کلاس درس قرار بگیرند و قطعاً استفاده از ابزار بصری، پخش فیلم، کلیپ و ... و حتی دعوت از میهمانان ویژه (مسئولین سیاسی و فرهنگی، فعالان انقلابی، خانواده شهدا و ...) در کلاس درس به اقتضای شرایط و قوانین جاری دانشگاه یا مؤسسه آموزشی و حتی برگزاری کلاس در فضاهای نامتعارف مرتبط (مانند استانداری، بیت شهدا و ...) می‌تواند در پیش‌برد اهداف در نظر گرفته‌شده برای این درس بسیار مفید باشد.

۶. ارزشیابی پایانی: در پایان ترم از یک یا چند موضوع تحلیلی، به تناسب کیفیت مطالب‌های ارائه شده در کلاس و فعالیت‌های مطالعاتی دانشجویان در زمینه مسائل و سرفصل‌های انقلاب اسلامی ایران، پرسش می‌شود که انتظار می‌رود دانشجویان با استفاده درست از مباحث کلاس، پاسخ‌های تحلیلی خود را با توجه به تحلیل‌های منطقی و عقیده خویش و با تکیه بر مبانی نظری انقلاب اسلامی، در مدت زمان مشخص‌شده، در جلسه امتحان ارائه نمایند.

مفهوم انقلاب و ویژگی‌های آن

انقلاب از ماده قلب است. قلب در لغت به معنای از پشت به رو شدن، تغییر، انصراف و امثال آن است. (ابن‌منظور، ۱۴۰۸: ۲۶۹) مفهوم انقلاب در نخستین کاربرد سیاسی آن به معنای چرخه تغییر در احیای نظم سیاسی مناسب است، یعنی تبدیل حکومت‌ها به یکدیگر؛ که در مفهوم مدرن آن بر محور بودن سوژه خودمختار و نقشی که در یک جامعه می‌تواند ایفا کند، تأکید دارد. (هیوود، ۱۳۸۷: ۱۹۲) به تعبیری دیگر، انقلاب، یک حرکت مردمی در جهت تغییر سریع و بنیانی از ارزش‌ها و باورهای مسلط در نهادهای سیاسی، ساختارهای اجتماعی، رهبری، روش‌ها و فعالیت‌های حکومتی یک جامعه همراه با خشونت داخلی است. (محمدی، ۱۳۸۰: ۳۲) استاد مرتضی مطهری نیز با اشاره به هدف انقلاب آن را طغیان و عصیان مردم یک سرزمین علیه نظم حاکم به‌منظور ایجاد یک نظم مطلوب تعریف کرده است. (مطهری، ۱۳۷۴: ۲۹)

برای رسیدن به یک شناخت دقیق‌تر از انقلاب و تفاوت آن با سایر تحولات اجتماعی باید به ابعاد و تفاوت‌های آن توجه نمود:

اول. مبارزه خشونت‌بار و کم‌وبیش طولانی است. براساس این ویژگی، خشونت جزئی از یک منازعه انقلابی است که از طرف گروه حاکم به کار گرفته می‌شود و انقلابیون نیز به میزان‌های مختلف از آن استفاده می‌کنند.

دوم. بخش عمده‌ای از جمعیت به‌صورت مؤثر و توده‌وار در انقلاب شرکت دارد و بسیج آنها مستلزم نوعی سازمان، رهبری و ایدئولوژی است.

سوم. گروه‌های درگیر در منازعه انقلابی به‌طور عمده خارج از دستگاه قدرت قرار دارند و با کمک مردم می‌توانند قدرت مستقر را ساقط کنند.

چهارم. منازعه انقلابی در درون یک واحد مستقل سیاسی واقع می‌شود و رژیم حاکم قدرت خود را از دست می‌دهد. (بشپریه، ۱۳۷۲: ۹ - ۶)

بنابر مفاد مذکور، عناصر و ویژگی‌های اصلی یک انقلاب عبارتند از:

۱. بر فرآیندی ارجاع می‌شود که از طریق آن گروه‌های مهمی از حکومت یا رژیم حاکم، سرخورده می‌شوند و به مخالفین می‌پیوندند.

۲. اشاره به رویدادی دارد که موجب سرنگونی آن حکومت، با توسل به زور یا با تهدیدی قاطع می‌شود.

۳. برنامه‌ای را توصیف می‌کند که حکومت جانشین با استفاده از آن تلاش می‌کند برخی از اصول مهم جامعه یا تمام آن را تغییر دهد.

۴. به اسطوره‌ای سیاسی اشاره دارد؛ یعنی به موضوعی که کمتر به واقعیت امور توجه دارد و بیشتر جنبه‌های آرمانی آنها را توصیف می‌کند. (کالورت، ۱۳۸۶: ۲۴ - ۲۳)

در مجموع، ریشه‌های وضعیت انقلابی را معمولاً باید در تغییرات اجتماعی، اقتصادی و سیاست‌هایی جستجو نمود که زبان‌هایی را برای بخش‌های گوناگون جامعه به بار آورده‌اند. بنابراین خط سیر یک انقلاب خاص به شیوه‌های گوناگون به‌وسیله چند عامل شکل می‌گیرد:

۱. بحران دولت، شکاف نخبگان و نارضایتی‌های مردمی که ریشه‌های انقلاب را تشکیل می‌دهند.

۲. ایدئولوژی‌ها، ائتلاف‌ها و منازعاتی که در طی پدیدار شدن فرایند انقلابی توسعه می‌یابند.

۳. مبارزه میان رهبران، گروه‌ها و قدرت‌های خارجی برای تعیین پیامدهای انقلاب. (گلدستون، ۱۳۸۷: ۱۳۳ - ۱۲۸)

مراحل مدل نشاط انقلابی

مرحله اول: اشتراک عقیده

در این مرحله، استاد باید بسیار ساده و بی‌پیرایه و با درنظرگرفتن مقاومت‌های احتمالی فراگیران، همه پیش‌فرض‌های احتمالی فراگیران در رابطه با وضعیت یک کلاس با محوریت و موضوع انقلاب اسلامی را موردتوجه قرار داده و حتی‌المقدور سعی کند که مقاومت ابتدایی و آغازین و پیش‌دآوری‌های دانشجویان را با صبر و حوصله و درجهت اهداف موردنظر کلاس خنثی نماید. این مرحله، در هنگام ارائه تمامی سرفصل‌های درسی باید رعایت شود و درصورت موفقیت در این مرحله است که می‌توان به تبیین و تشریح موفق مراحل بعدی نیز امیدوار بود.

در این مرحله، مخاطب باید خود را به‌عنوان یک شهروند شناخته و در مقام عضوی از جامعه، به نقش‌آفرینی خود اذعان داشته و درنهایت بتواند به تعریفی ساده و امیدوارانه از خود برسد. ازاین‌منظر، شهروندی یک «سازه اجتماعی» است، درنتیجه تابعی از بستر اجتماعی و زمینه فرهنگی جامعه خود است. شهروندان در طول زندگی خود، نقش‌های متفاوتی ایفا می‌نمایند که در هر یک از این نقش‌ها، وظایفی بر عهده آنهاست. شهروندی دارای بنیان‌های فرهنگی است و مجموعه‌ای از ارزش‌های اجتماعی مانند مساوات‌طلبی، آزادی، فردگرایی، مردم‌سالاری و مسئولیت‌پذیری مدنی و نظام‌های معنایی ایدئولوژیک معین مانند لیبرالیسم آن را حمایت می‌کنند. (مرادی، ۱۳۸۲: ۳۴) برای فهم مفهوم شهروندی در شرایط امروزی، باید بستر اجتماعی جامعه امروز را به درستی بشناسیم تا بتوانیم جایگاه و معنای شهروندی را در آن معین سازیم. توسعه

الگوی نشاط انقلابی بر مبنای طرح تجربی تدریس درس «انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن» ... □ ۴۱

تعارضات اجتماعی جدید، شبکه‌ها، فرهنگ‌های مخاطره و ریسک، جهانی شدن و کالایی شدن، باعث تحول طرز عمل شهروندی شده‌اند. (میانه‌جی، ۲ / ۸ / ۱۳۸۶)

هدف از این مرحله، رسیدن به یک نقطه مشترک فهمی از طریق اصالت در عمل و سادگی، صداقت و صمیمیت در گفتار توسط مدرس یا استاد می‌باشد. برای تبیین و تدریس این مرحله و حتی مراحل بعدی، پیشنهاد می‌شود که از روش مشارکتی و کارگاهی بهره گرفته شود. اما در این مرحله و برای تبیین و پایه‌ریزی مدل نشاط انقلابی، شایسته است در تبیین و نمودیافتن مرحله اول، دقت لازم صورت پذیرد. بنابراین، الزامات و تأکید بر نکاتی که در ادامه می‌آید برای رسیدن به نتیجه مطلوب در این مرحله، می‌تواند بسیار مفید باشد:

۱. سنجش و ارزیابی اولیه توانایی و مهارت‌های دانشجویان از طریق توزیع پرسش نامه و ... به‌علاوه بررسی منابع اولیه و امکانات و ابزار لازم و در اختیار (در دسترس) در اولین جلسه تشکیل کلاس: استاد باید بدون مقدمه و مبالغه و با زبانی ساده و بی‌تکلف، به معرفی خود پرداخته، سوابق علمی و تحصیلی خود را بیان داشته و از میزان علاقه‌مندی و امیدواری خود نسبت به آینده کشور صحبت کند و از نقل مستقیم طرف‌داری از نظام و حکومت و انقلاب اسلامی در این مرحله پرهیز شود.

در ادامه از فراگیران خواسته شود که خود را ساده و مختصر معرفی نمایند، از علایق سیاسی خود صحبت کرده و میزان آگاهی، علاقه، رضایت و یا عدم رضایت خود نسبت به مفهوم انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی را بیان نمایند. این مرحله می‌تواند در مقیاس معرفی فراگیران محدود بماند و استاد برای درک تفکرات سیاسی فراگیران، به توزیع پرسش‌نامه‌های ازپیش‌آماده اقدام کند. البته اگر استاد تصور کند که هنوز نتوانسته است اعتماد فراگیران را به خود جلب کند، و برای اینکه فراگیر تصور نکند قرار است تخلیه اطلاعاتی و فکری شود، می‌تواند توزیع پرسش‌نامه را به جلسات دیگر موکول نماید و یا اینکه از فراگیران بخواهد پرسش‌نامه را صادقانه و بدون ذکر مشخصات فردی تکمیل نمایند.

۲. گروه‌بندی فراگیران، توزیع فرم‌های مربوطه برای مشخص کردن گروه و اعضاء آن و ...، با توجه به مواردی از قبیل: نتایج حاصل از ارزیابی مرحله ابتدایی، سطح علمی و میزان اطلاعات عمومی، جنسیت، اخلاق و نگرش شخصی، روابط و صمیمیت‌های دوستانه‌ای که با هم دارند و ... در اولین جلسه تشکیل کلاس.

جدول زیر یک نمونه از فرم‌هایی است که استاد می‌تواند به‌عنوان طرح اولیه برنامه‌ها و نظام‌مند کردن فعالیت‌های کلاسی، در اختیار دانشجویان قرار دهد:

نام و نام خانوادگی:			شماره دانشجویی:		روز و ساعت تشکیل کلاس:		درس انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن			
عنوان / موضوع تصویب شده برای تحقیق:			گزارش ۱				گزارش ۲			
			گزارش ۳				گزارش ۴			
گروه:			ارائه				عدم ارائه			
اعضای گروه:			ارائه				عدم ارائه			
مسئولیت			ارائه				عدم ارائه			
نام و نام خانوادگی			ارائه				عدم ارائه			
شماره			ارائه				عدم ارائه			
ویلاک / وبسایت			ارائه				عدم ارائه			
عنوان فارسی:			ارائه				عدم ارائه			
آدرس ویلاک:			ارائه				عدم ارائه			
مواد:			مواد ۱				مواد ۲			
مواد:			مواد ۳				مواد ۴			
ارزیابی نهایی دانشجوی:			مواد ۵				مواد ۶			
کلاسی:			میان‌ترم				پایان‌ترم			
ویلاک:			جمع امتیازات:				نمره نهایی:			

جدول ارزیابی عملکرد دانشجویان - مهر ۱۳۹۵

اگرچه، انتظار می‌رود مدرس، فراگیران را در شکل‌گیری اولیه گروه و سلیقه انتخاب گروه آزاد بگذارد و نیز گروه‌بندی افراد با تفکرات و سطوح علمی و معلومات عمومی و سیاسی یکسان در یک گروه، مطلوب به‌نظر می‌رسد، اما توصیه می‌شود گاهی نیز استاد با توجه به مواردی که پیش از این گفته شد، تا اندازه‌ای در شکل‌گیری گروه‌ها دخالت داشته و تشکیل گروه‌ها و عضویت اعضا را مدیریت نماید. گاهی نیز قرار دادن دو تفکر متضاد در یک گروه، می‌تواند به بینش پژوهشی و مسئله‌محور گروه و تقویت روحیه پرسش‌گری و مباحثه در اعضا آن گروه کمک کند.

ممکن است در طول دوره کلاسی، برخی از اعضا بخواهند که گروهشان را عوض نمایند. در این حالت، اگر استاد یا مدرس احساس کند که این موضوع می‌تواند به حصول نتیجه مطلوب و افزایش کارایی گروه‌های مبدأ و مقصد منتهی شود، می‌تواند اجازه تغییر گروه را به متقاضی بدهد. اعضاء هر گروه، به تناسب مفاهیمی که دنبال خواهند کرد و مسئله‌ای که با آن درگیر خواهند شد، باید یک نام برای گروه انتخاب نمایند. البته استاد، تنها نام گروه را تأیید می‌کند و دخالتی در انتخاب آن ندارد. همچنین، هر گروه باید یک نماینده یا مجری برای بیان داشته باشد و بهتر است که این نماینده در جلسات مختلف، به‌صورت گردش‌ی تغییر نماید.

۳. چپ‌نشین مناسب دانشجویان در محیط کلاس، مثلاً، به‌صورت نیم‌دایره یا دایره، به‌نحوی که مدرس یا استاد بتواند یک تعامل حداکثری و نزدیک با فراگیران داشته باشد. در چپ‌نشین و نحوه نشستن دانشجویان در کلاس، به راحتی رفت‌وآمد استاد و دانشجویان و همچنین نشستن اعضاء هر گروه در کنار یکدیگر باید توجه شود. این چپ‌نشین و نحوه نشستن، در صورت امکان در تمام طول دوره آموزشی ثابت بماند.

۴. طرح موضوع (هریک از سرفصل‌های مرتبط با درس)، فرصت دادن به گروه‌ها برای تبادل نظر با یکدیگر و رسیدن به یک اجماع؛ استاد یا مدرس با توجه به طرح درس و هدف جلسه، مسئله موردبحث را در قالب یک پرسش کلی و یا یک جمله خبری همراه با توضیحات حداقلی مطرح کرده و از فراگیران بخواهد که نظرات خود را به بحث درون‌گروهی بگذارند. همچنین، استاد یا مدرس در مدت زمانی که به گروه‌ها فرصت بحث‌های درون‌گروهی را داده، با حضور در هر یک از گروه‌ها، بدون دخالت مستقیم در تبیین مباحث، تلاش کند مشارکت و انگیزش اعضا در مباحثه‌ها را بررسی و هدایت کرده و آگاهی‌های لازم را بدهد.

۵. نمایندگان هر گروه نتایج مباحثه‌های درون‌گروهی خود را بیان کرده و استاد یا مدرس بدون بیان نکات ارزشی و یا نقد این نظرات، نکات اجماع‌شده گروه‌ها را، البته با خلاقیت و نگرش خاص خود، دسته‌بندی کرده و در اسلاید پاورپوینت، صفحه وایت‌برد و ... بنویسد. در این مرحله، استاد یا مدرس با ثبت تمام نکات مطرح‌شده توسط فراگیران، آنها را دسته‌بندی می‌کند و تنها دخل‌وتصرف نگارشی در این مرحله توصیه می‌شود.

۶. استاد یا مدرس از فراگیران می‌خواهد تا نظرات خود را، در رابطه با هر یک از مباحث مطرح‌شده توسط سایر گروه‌ها، بیان نمایند و این مرحله نیز با کمک فراگیران و با تأیید نظر هر یک از گروه‌های صاحب نکته، با ویرایش مفهومی مطالب و یا تغییر در دسته‌بندی‌ها انجام می‌شود. در این مرحله نیز استاد یا مدرس، تنها مدیریت و رهبری مباحثه‌ها را بر عهده دارد.

۷. استاد به جمع‌بندی، تحلیل و تشریح مطالب و مباحث بیان شده توسط گروه‌ها پرداخته و به یک جمع‌بندی نهایی می‌رسد. در این مرحله، استاد یا مدرس، باید ابتدا به تحلیل و تأیید مشترکات مباحث مطرح‌شده و ترجیحاً نزدیک به خط فکری خود بپردازد و به فراگیران این اطمینان را بدهد که نظرات آنها موردتوجه و دقت استاد یا مدرس هم هست. همچنین، جمع‌بندی نهایی و رسیدن به یک اجماع نظر، بر عهده استاد خواهد بود.

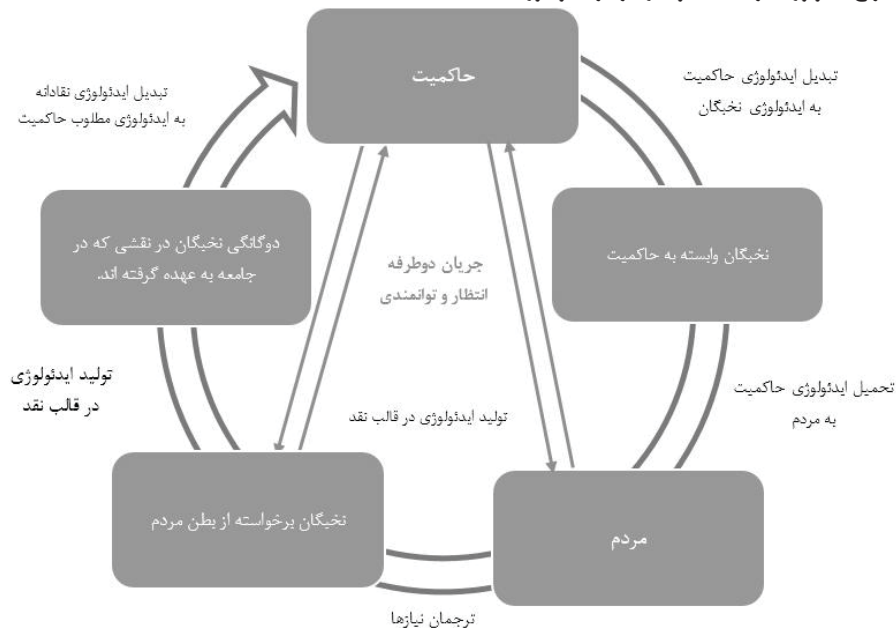
۸. تحلیل و نقد نظرات متضاد و متعارض با کلیت بحث، برای متقاعد کردن مخالفان؛ البته به‌صورت مستقیم و بدون ایجاد چالش و حساسیت ابتدایی.

مرحله دوم: اعتقاد

در این مرحله، اعتقاد حکومت به نیاز به ملت و تمایل ملت برای همکاری با حکومت، نخبگان سیاسی و نخبگان مؤثر در حکومت (تئوریسین‌های حکومتی) مورد تأکید می‌باشد. در این وضعیت مباحثی مانند گردش نخبگان، شایسته‌سالاری، هویت‌بخشی، مشروعیت و مقبولیت قابل طرح و بررسی می‌باشد.

الگوی نشاط انقلابی بر مبنای طرح تجربی تدریس درس «انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن» ... □ ۴۳

جمهوری اسلامی زمانی می‌تواند از ادعای خود مبنی بر حمایت حداکثری مردم از ایدئولوژی‌اش دفاع نماید که اولاً در روند حکومت‌سازی خود، چرخش اصولی نخبگان برخاسته از بطن مردم را باور داشته و بر این چرخش پایبندی نشان دهد و دوم اینکه با اصرار بر ایدئولوژی ثابت خود - که اتفاقاً در جریان رأی به قانون اساسی توسط مردم و عامه ملت در سال ۱۳۵۸ مهر تأیید هم خورده است - به نخبگان اجازه تغییر و تحریف این ایدئولوژی تأییدشده توسط ملت را ندهد و تنها تغییراتی را مجاز بداند که حمایت مردمی را در آن موارد در حداقل ممکن ببیند و این هم ممکن نمی‌شود مگر با رفتارندم و کسب آراء مجدد ملت درباره تغییر و یا ویرایش ایدئولوژی. نکته سوم مطرح در این بین، این است که نخبگان ایدئولوژیست در ایران بایستی همواره هر چهار رکن اقتدار حکومت در کشور ایران - اسلامیت، ایرانیت، مدرنیته و مردم - را در تبیین و تشریح ایدئولوژی ترجمه‌ای خود در نظر گرفته و باور داشته باشند.

مرحله سوم: التزام

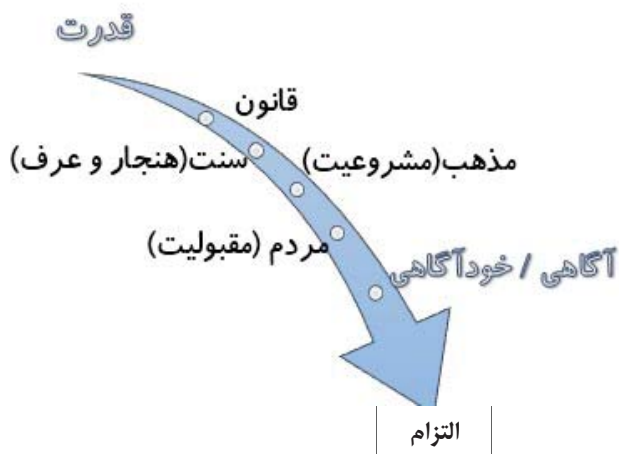
منظور از التزام در این مرحله، التزام در اطمینان و ارتباط مؤثر میان حکومت‌کننده و حکومت‌شونده در قالب تمایل حکومت به پاسخ‌گویی به ملت می‌باشد. در این وضعیت، زمانی ملت خود را ملزم به دفاع از حاکمیت می‌دانند که نظام سیاسی را قبول داشته و به سطح قابل قبولی از رضایتمندی نسبت به نظام سیاسی رسیده باشند و از طرف دیگر، حاکمیت نیز توانسته باشد، مشروعیت خود را در هدایت و مدیریت اجتماع به اثبات برساند.

ارتباط سالم و مطلوب همواره در جهت حصول مشروعیت و مقبولیت و در نهایت کسب قدرت است که معنا و مفهوم پیدا می‌کند. قدرت و تمایل به کسب آن، همواره یکی از ویژگی‌های شخصیتی افراد و به تبع آن جامعه انسانی بوده است. طلب قدرت، هدفمندانه و برای لذت قدرت است. گالبرایت^۱ در تبیین و تعریف قدرت، سه عنصر منبع، عامل و ابزار اعمال قدرت را ذکر می‌کند. وی افراد جامعه انسانی را به دو دسته «عامل و تابع» تقسیم کرده و ادعان می‌دارد که افراد یا عامل قدرت هستند و یا تابع قدرت؛ تابعین وظیفه فرمانبرداری از اراده عامل قدرت را در برابر فرمانده به عهده گرفته‌اند. گالبرایت، شخصیت (رهبری)، مالکیت (ثروت) و سازمان را منبع قدرت دانسته و برای اعمال قدرت توسط عاملان قدرت بر مبنای

1. John Kenneth Galbraith.

رهبری، ثروت و سازمان‌دهی، سه شیوه ابزاری قدرت - کیفردهنده، پاداش‌دهنده و شرطی - را تشریح و تبیین می‌نماید و مدعی می‌شود که امروزه شیوه قدرت شرطی با تغییر تفکر و اعتقاد تلاش می‌کند فرمان‌بر را وادار به تسلیم در برابر عامل قدرت نماید؛ تسلیمی ارادی و ناآگاهانه که فرمان‌بر با رضایتمندی و اطمینان، خود را در ید قدرت عامل قدرت قرار می‌دهد. (گالبرایت، ۱۳۹۰: ۱۷ - ۹)

بنابراین، التزام به تمکین ملت از حاکمیت و یا حتی تمایل ملت به مدیریت خود توسط حاکمیت، به همین اصل اکتسابی کنترل و قدرت برمی‌گردد و اگر استفاده از این قدرت نامشروع باشد، تحقیقاً سلامتی حاکمیت در خطر افتاده و اقتدار حاکمیت تبدیل به دیکتاتوری خواهد شد و به‌مرور با افزایش ناراضی‌مندی مردمی و کاهش نشاط اجتماعی و مقبولیت، نظام سیاسی دچار بحران خواهد شد.

مرحله چهارم: مردم داری

جامعه عبارت است از مجموعه‌ای از انسان‌ها که در اثر جبر یک سلسله نیازها و تحت نفوذ یک سلسله عقیده‌ها و ایده‌ها و آرمان‌ها در یکدیگر ادغام شده و در یک زندگی مشترک غوطه‌ورند. (نصرتی، ۱۳۸۴: ۳۳۲ - ۳۳۱) از دیدگاه روسو، انسان برای بیرون‌رفت از وضع طبیعی و برای حفظ مالکیت و دارایی‌هایش به تشکیل جامعه مدنی گرایش پیدا می‌کند. در واقع، انگیزه تشکیل جامعه مدنی، حفظ مالکیت است. از نظر هابز، انسان‌ها برای امنیت، جامعه مدنی را شکل می‌دهند و در اینکه جامعه چیست؟ گفته‌اند: «جامعه عبارت است از تشکیل افرادی که با هم زندگی می‌کنند. بدین معنی که زندگی جمعی آنان ایجاب می‌کند که برای رسیدن به هدفی خاص که رفع نیازهای مشترک آنهاست، تقلا و کوشش کنند. ... بنابراین، صرفاً از دورهم جمع شدن افراد، جامعه به‌وجود نمی‌آید، بلکه تشکیل آنان مرهون اتحاد و اتفاق افراد است، اتفاقی که مداوم و سازمان یافته است.» (شایان‌مهر، ۱۳۷۷: ۱۹۰)

بنابراین در این مرحله، برای شکل‌گیری نظام اجتماعی سالم، نیازمند تلاش در جهت تحقق اتحاد و وحدت میان آحاد ملت از یک‌سو و وحدت رویه میان حاکمیت و مردم از سوی دیگر هستیم.

مرحله پنجم: همبستگی

شکل‌گیری جامعه مدنی و ارتباط سالم و هدفمند شهروندان و جامعه مدنی و از همه مهم‌تر، رسیدن به مقبولیت نظام سیاسی، در این مرحله اتفاق می‌افتد. هدف از این مرحله، مشارکت و همبستگی اجتماعی در قالب جامعه هدفمند، بانشاط و سالم می‌باشد. طبق این هدف، تعبیر ما از مشارکت و همبستگی اجتماعی، فعالیت آگاهانه و احراز نقش‌های اجتماعی و مسئولیت‌پذیری آحاد ملت می‌باشد. بر همین مبنای، می‌توان گفت که مشارکت و همبستگی، فرآیندی توصیف شده است که

الگوی نشاط انقلابی بر مبنای طرح تجربی تدریس درس «انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن» ... □ ۴۵

توسط آن، مردم می‌توانند خود را سازمان دهند و در فعالیت‌های توسعه محلی، ملی و حتی فراملی، توان اظهارنظر یابند. همچنین روابط اجتماعی و تعامل‌ها، یکی از عوامل مهم در ایجاد احساس تعلق، عنوان شده، به طوری که تعامل اجتماعی را تشکیل می‌دهد و در شکل‌گیری جمعی متشکل از افراد، نقش برجسته‌ای ایفا می‌کند.

در مطالعه‌های دیگر، با تکیه بر جنبه‌های روان‌شناختی و جامعه‌شناختی، مشارکت پدیده‌ای است که دارای چهار بُعد صیانت نفس، درک نفس، قدرت تصمیم برای خود و تسلط بر نفس است. (اکبری، ۱۳۸۶: ۵۵) به عبارت دیگر، مشارکت، رشد توانایی‌های اساسی بشر از جمله شأن و منزلت انسانی و مسئول ساختن بشر در باروری نیروی تصمیم‌گیری و عمل است. با این تفاسیر در نظام مدیریت مردمی، هدف این است که همه حضور داشته باشند. همه عناصری که در مدیریت مردمی مؤثر هستند باید بتوانند به سهم خود در این امر مشارکت کنند. از این رو مدیریت اجتماع در صورتی می‌تواند موفق باشد که از پایین‌ترین سطح تا بالاترین سطح در آن (مدیریت کلان سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و ... تا سطوح پایین‌تر اجتماعی) به‌عنوان لایه‌های سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری وجود داشته باشد.

اگرچه در جامعه‌شناسی سیاسی، مشروعیت و مقبولیت را دو مفهوم مترادف و معادل پذیرش مردم قرار داده (عالم، ۱۳۸۳: ۱۰۶) و این‌گونه مطرح می‌کنند که مشروعیت به‌طور کلی از راه اعمال قدرت یا در برخی موارد ویژه بر این اساس که اعمال قدرت برای دستیابی به آن مقام با برخی اصول و رویه‌های عمومی اجرای اقتدار هماهنگ است، به‌دست می‌آید (اشرف، ۱۳۷۵: ۳۱۰) و به تعبیری دیگر، در جامعه‌شناسی سیاسی، مشروعیت، به حق یا ناحق بودن حاکم و حکومت کاری ندارد بلکه به مقبولیت مردمی و پایگاه اجتماعی نظر دارد. (حقیقت، ۱۳۸۳: ۷۲ - ۷۱) اما در اینجا و در رابطه با تبیین و تعریف رابطه سالم و مطلوب میان حاکمیت و ملت، مراد ما از مشروعیت نظام، بحثی ارزشی، داور شده و مبتنی بر الهیات است و مقبولیت نظام سیاسی را نیز در قالب یک هنجار، عرفی شده و تحت عنوان رضایتمندی مردم از حاکمیت تفسیر و تعبیر می‌کنیم. بر همین مبنای طبقه‌بندی قدرت مطلوب در مدل نشاط انقلابی مورد تأیید ما، بر مبنای مدرنیته، الهیات اسلامی، فرهنگ و تاریخ ایرانی و ملت، استوار است.

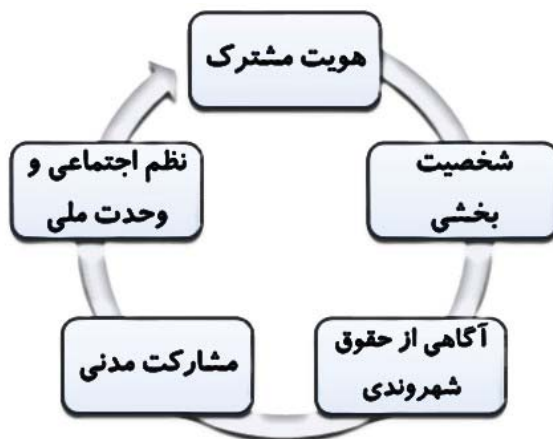
مرحله ششم: برنامه‌ریزی

در این مرحله، برنامه‌های توسعه، شامل تقویت نقاط قوت و برطرف کردن نقاط ضعف می‌باشد. جمهوری اسلامی تنها با داشتن شجاعت در تغییر رویه‌های اشتباه و تمایل به تعیین و تصحیح عملکرد خود، در کنار تقویت نقاط قوتش است که می‌تواند مرحله تثبیت را از سر گذرانده و وارد مرحله تداوم شده و به تداوم و بقای خود ادامه بدهد. سیاست ایرانی با تلفیق تئوری اخلاقیات اسلامی و ادغام آن با نظریه‌پردازی غربی در نظریه نظام‌مند جمهوری اسلامی متبلور شده و البته این

نظریه‌پردازی شجاعانه موفقیتش را مرهون شجاعت حکومت جمهوری اسلامی در تغییر و تصحیح رویه هوشمندانه و نیز پررنگ‌تر کردن نقش مردم در روند حکومت‌داری می‌باشد.

مرحله هفتم: حصول نتیجه مطلوب

در این مرحله، به‌واسطه تحصیل هویت مشترک، شخصیت، آگاهی، مشارکت، نظم اجتماعی و وحدت ملی، اجتماعی بانشاط خواهیم داشت و متأثر از نشاط اجتماعی، نظام سیاسی سالم و بانشاط نیز حاصل خواهد شد.

هویت مشترک، به فرد شخصیت می‌بخشد و این تحول شخصیتی، فرد را به وجود حقوق شهروندی خود و مشترکاتش با جامعه آگاه کرده و حساسیتش نسبت به مسائل جامعه را بالا می‌برد. آگاهی شهروندان از حق و حقوق خود، مشارکت فعالانه و آگاهانه آنها در فعالیت‌های سیاسی را به دنبال دارد. مشارکتی مدنی که نظم اجتماعی، وحدت ملی و بالا رفتن اقتدار یک حکومت وابسته به مردمش را موجب می‌شود. اقتدار مشروع و مقبول حکومتی، انسجام و پررنگ‌تر شدن هویت جمعی و متعاقب آن هویت فردی افراد مشارکت‌کننده در آن جمع را نتیجه خواهد داد.

مرحله هشتم: جمهوری اسلامی

هدف از این مرحله، نمود نظام جمهوری اسلامی به‌عنوان یک نظام سیاسی مطلوب می‌باشد. استاد مرتضی مطهری، در مصاحبه‌ای با تلویزیون ملی ایران، دو روز قبل از برگزاری فروردین ۱۳۵۸، در تبیین و تعریف جمهوری اسلامی متذکر می‌شود که جمهوری، شکل و اسلامیت، محتوای نظام جمهوری اسلامی در ایران می‌باشد. (به نقل از بسطامی ۱۳۸۵: ۶۹ - ۶۷) امام خمینی علیه السلام خطاب به مسئولان حکومت جمهوری اسلامی، در رابطه با نقش کلیدی مردم و جمهور ملت در مشروعیت‌بخشی، تداوم و بقای نظام، توصیه می‌کند:

کاری بکنید که مردم محبت به شما بکنند، پشتیبان شما باشند. اگر مردم پشتیبان یک حکومتی باشند، این حکومت سقوط ندارد؛ اگر یک ملت پشتیبان رژیم باشد، آن رژیم از بین نخواهد رفت. (امام خمینی، ۱۳۶۹: ۷ / ۲۵۳)

امام خمینی علیه السلام همچنین، در تبیین مفهوم جمهوریت واقعی و نه نیم‌بندی که در غرب متداول است، می‌فرماید: «از حقوق اولیه هر ملتی است که باید سرنوشت و تعیین شکل و نوع حکومت خود را در دست داشته باشد». (امام خمینی، ۱۳۶۹: ۳ / ۴۲) به تعبیری دیگر، تمایل و اقبال ملت به حاکمیت و ارجحیت دانستن جمهوری اسلامی به‌عنوان شکل و محتوای حاکمیتی از طرف ملت، غایت و هدف مدل نشاط انقلابی است که در این مرحله قابل حصول می‌باشد. در این وضعیت،

الگوی نشاط انقلابی بر مبنای طرح تجربی تدریس درس «انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن» ... □ ۴۷

مخاطب باید نسبت به نوع رابطه میان جامعه و حاکمیت و غایت نظام سیاسی مطلوب، دارای آگاهی و بصیرت باشد. در این نوع نگاه، جامعه و نظام سیاسی مطلوب، رنگ‌وبوی الهی داشته و سعادت دنیا و آخرت در این نوع تعامل تضمین شده است. هر جامعه و نظام اجتماعی، جدای از افراد آن جامعه، در حال رشد و توسعه است. لازمه این توسعه و رشد، بهره‌مندی از توانایی و قدرت، و بهره‌برداری از امکانات طبیعی و انسانی است. اما بدون وجود سازمان و نهادی که امکان برخورداری از قدرت را داشته باشد، نمی‌توان به هدف توسعه در نظام اجتماعی دست یافت. در نظام الهی، وظیفه رشد و توسعه اجتماعی و آن هم توسعه‌ای که متناسب با معیارها و ارزش‌های اسلامی باشد، بر عهده نظام سیاسی و حکومت گذارده شده است. (نصرتی، ۱۳۸۴: ۱۰۲ - ۱۰۱)

فارابی بر مبنای فلسفه ارسطویی و نوافلاطونی اسلامی از شیوه استدلالی و برهانی استفاده نموده (بنگرید به: نصر، ۱۳۸۷: ۲۷۵ - ۲۷۲؛ و همچنین بنگرید به: داوری اردکانی، ۱۳۸۲: ۲۶، ۴۰، ۹۵ و ۹۸) و به تحلیل مفاهیم جامعه و اجتماع پرداخته است. در اینکه «منشأ پیدایش جامعه چیست؟»، ارسطو معتقد است که منشأ پیدایش جامعه، طبیعت انسان است و هدف از تشکیل جامعه، تأمین نیاز انسان است. انسان‌ها برای تأمین نیازهای خویش به زندگی اجتماعی تن می‌دهند. (ارسطو، ۱۳۸۴: ۱۲؛ همچنین بنگرید به: لایون، ۱۳۸۷) فارابی مانند ارسطو، انسان را فطرتاً موجود اجتماعی می‌داند، منتهی به بُعد روحانی او بیش‌تر توجه می‌کند. او می‌گوید: انسان هم در قوام وجودی خود به اجتماع نیازمند است و هم در کسب کمالات و فضایل اخلاقی، روحی و معنوی. هرچند ردایل اخلاقی نیز در جامعه حاصل می‌شوند؛ زیرا که انسان مرکب از جسم و روح است. بنابراین اجتماع کامل از تجمع و اتلاف گروه زیادی از مردم، به‌منظور دستیابی به اهداف عالی فطری و غایات ضروری خود حاصل می‌شود. (فارابی، ۱۹۹۵: ۱۱۴ - ۱۱۳)

فارابی انواع اجتماعات را در دو سطح کمی و کیفی مطرح و به‌صورت نظام‌مند و نسبتاً مفصل تحلیل کرده (همو، ۱۹۹۶: ۹۱) و ایده مدینه فاضله خود را از همین‌جا پردازش می‌کند. وی جامعه را به فاضل و غیرفاضل تقسیم می‌کند. با این معیار، جامعه فاضله فارابی، اجتماعی است که در تحت ریاست رئیس فاضل قرار داشته باشد (همان: ۹۰ - ۸۹) و در مقابل آن، اجتماع غیرفاضل را در چهار گونه اجتماع جاهله، اجتماع ضاله، اجتماع فاسقه و اجتماع مبدله تمایزگذاری می‌کند. (برای تفصیل این تقسیمات بنگرید به: همو، ۱۹۹۵: ۱۲۲ - ۱۱۲)

هر نظام سیاسی بر شالوده‌ای از اعتقادات، باورها و ارزش‌های خاصی استوار است، به‌گونه‌ای که جهت‌گیری و عملکرد آن، بر پایه همان جهان‌بینی شکل خواهد گرفت. درواقع، زیرساخت‌های هر نظام سیاسی را نوع نگرش آن به جهان هستی و انسان و جامعه شکل می‌دهد. زیرساخت‌های اصلی و اساسی نظام‌های سیاسی، عبارت‌اند از: هستی‌شناسی، انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی. در جهان‌بینی الهی، جهان هستی، مخلوق خداوند است که حق انحصاری حاکمیت بر جهان هستی و ازجمله انسان را دارد. هدف چنین نظامی، رشد و به تکامل رساندن انسان در دو بعد مادی و روحی، در این دنیا و دنیای پس از آن است. (عینی، ۱۳۸۳: ۶۶)

تحلیل و تبیین یک سرفصل پیشنهادی بر مبنای مدل نشاط انقلابی

در مجموع، با توجه به مباحثی که بیان شد، محتوای جلسات درسی یک ترم تحصیلی درس انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن را می‌توان در چارچوب زیر نظام‌مندی کرد:

جلسه اول: معرفی، توزیع و توضیح برنامه ترم، و بحث پیرامون درس انقلاب اسلامی.

* تکالیف متناسب برای این جلسه

در همین جلسه، برای شروع کار و ایجاد صمیمیت میان استاد و دانشجو و با هدف احترام گذاشتن به نظر دانشجو و توجه دادن دانشجو به این نکته که نظر و عقیده‌شان در این کلاس جدی گرفته می‌شود، از تک‌تک دانشجویان خواسته شود که در حد یک دقیقه خود را معرفی نموده و تعریفی اجمالی از ویژگی‌های شخصیتی، اخلاقی، رفتاری و یا حتی خانوادگی خود ارائه دهند. استاد هم در همین جلسه باید گام‌به‌گام با دانشجویان پیش رفته و گاهی برخی از ویژگی‌های رفتاری، اخلاقی و شخصیتی خود را برای بیان اشتراکات میان خود و دانشجویان و افزایش اعتماد دانشجویان بیان نماید.

جلسه دوم: تعریف و تبیین چستی تاریخ و مفاهیم بنیادین تاریخ‌شناسی، رهیافت تاریخی، روایت یک رویداد تاریخی و ...

* تکالیف متناسب برای این جلسه

* از دانشجویان خواسته شود که با توجه به مباحث ارائه شده در این جلسه درسی، به انجام تکلیف و ارائه گزارش گروهی نتایج حاصل از انجام تکلیف، در جلسه آینده، به صورت مکتوب یا شفاهی اقدام کنند:

۱. دانشجویان روایت خودشان از رویدادهای جلسه امروز کلاس درس انقلاب اسلامی را در قالب یک گزارش تاریخی و همراه با تحلیل و نقد مکتوب بنویسند.

۲. دانشجویان یکی از وقایع مهم زندگی خود را با ذکر موضوعیت و محوریت نقش و جایگاه خود در آن فرآیند و تحول، به صورت داستان تصویری (استفاده از حداقل ۱۰ تصویر) روایت کرده و در قالب یک گزارش چاپ شده و یا با استفاده از پاورپوینت و یا پخش تصویری در کلاس درس ارائه نمایند.

جلسه های سوم و چهارم: تبیین و تعریف شهروند خوب، نظام اجتماعی مطلوب و نظام سیاسی سالم و ارتباط این سه با یکدیگر.

* تکالیف متناسب برای این جلسه

* از دانشجویان خواسته شود که با توجه به مباحث ارائه شده در این جلسه درسی، به انجام تکلیف و ارائه گزارش گروهی نتایج حاصل از انجام تکلیف، در جلسه آینده، به صورت مکتوب یا شفاهی اقدام کنند:

۱. دانشجویان یک هفته فرصت خواهند داشت تا نقاط قوت و ضعف روابط خانوادگی، فامیلی و اجتماعی خود را در قالب یک گزارش گروهی یا انفرادی تهیه و در یک تحلیل شخصی، راهکارهای لازم برای تقویت نقاط قوت و کمزوری کردن نقاط وضعی را که پیدا کرده اند، در قالب یک گزارش در کلاس درس به صورت مکتوب یا شفاهی ارائه دهند.

۲. شکستن منبت، فردیت و بیخ‌های روابط خانوادگی، فامیلی و اجتماعی در قالب انجام تمرین‌های فرضی مانند مشارکت و همکاری در خانواده، کمک به افراد خانواده، برقراری و تقویت روابط عاطفی با افراد خانواده در قالب انجام بازی، نشست‌های خانوادگی و دیدار با فامیل، یک روز بدون موبایل، تلویزیون، موسیقی، تکنولوژی و ... و تمرین بودن در کنار خانواده.

۳. شرکت در یک نشست اجتماعی - خانوادگی؛ به این صورت که دانشجو، یک موضوع را تعیین، با برنامه‌ریزی یا بدون برنامه‌ریزی، افراد خانواده را در قالب یک هم‌نشینی شبانه، دور هم جمع کرده و از افراد خانواده خود بخواهد که در یک گپ‌وگفت دوستانه و صمیمی و با محوریت یک موضوع واحد و خاص نظراتشان را بیان نمایند و حتماً در آخر هم‌نشینی سعی شود نتیجه و جمع‌بندی از صحبت‌ها لحاظ شود. موضوع پیشنهادی برای این هم‌نشینی، می‌تواند یک دغدغه خانوادگی یا اتخاذ تصمیم برای کاری در دورن یا بیرون خانواده باشد؛ مثلاً، تصمیم برای تعیین رنگ پرده‌های اتاق‌ها که قرار است عوض شوند، تصمیم‌گیری برای مسافرت آخر هفته خانواده، تصمیم‌گیری برای کمک به یکی از دخترهای فامیل برای تهیه جهیزیه و نحوه کمک و همراهی هر یک از اعضای خانواده و احیاناً فامیل و ...

۴. شرکت در یک فرآیند اجتماعی - مردمی؛ مانند ورزش صبح‌گاهی، نماز جماعت مسجد محله، نماز جمعه شهر، پختن آش نذری، همراهی با گروه‌های پاکبانان محیط زیستی و جمع‌آوری زباله‌های پخش شده در طبیعت و ...

۵. عکاسی با موبایل و ثبت تصویر یک یا چند فعالیت اجتماعی، خانوادگی و فامیلی و ارائه آن همراه با گزارش و توضیح مکتوب در کلاس درس.

جلسه پنجم: مفهوم‌شناسی انقلاب و ارائه نظری نظام جمهوری اسلامی به‌عنوان یک نظام سیاسی مطلوب.

* تکالیف متناسب برای این جلسه

* به‌نظر می‌رسد موضوعات مطرح شده در این جلسه، می‌تواند مبنای مناسبی برای تکالیف تحقیقی و پژوهشی دانشجویان باشد. از دانشجویان خواسته شود که با توجه به مباحث ارائه شده در این جلسه درسی، به انجام تحقیق و پژوهش و ارائه گزارش گروهی نتایج حاصل از انجام تکلیف، در جلسه آینده، به صورت مکتوب یا شفاهی اقدام کنند.

جلسه های ششم، هفتم و هشتم: مروری اجمالی بر تاریخ تحولات انقلاب اسلامی، چگونگی و چرایی شکل‌گیری انقلاب اسلامی.

* تکالیف متناسب برای این جلسه

* از دانشجویان درخواست می‌گردد که در این جلسه گزارش گروهی و تکلیف خود و نتایج بدست آمده از آن را در جلسه آینده بصورت مکتوب و شفاهی ارائه دهند. به انجام تکلیف و ارائه گزارش گروهی نتایج حاصل از انجام تکلیف، در

الگوی نشاط انقلابی بر مبنای طرح تجربی تدریس درس «انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن» ... □ ۴۹

جلسه آینده، به‌صورت مکتوب یا شفاهی اقدام کنند:

۱. دانشجویان با مصاحبه‌های میدانی در محدوده خانواده، فامیل و محله خود، افراد فعال در شکل‌گیری انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ را شناسایی کرده و روایت شخصی و خانوادگی انقلاب اسلامی را در قالب یک گزارش به‌صورت مکتوب و یا شفاهی در کلاس درس ارائه دهند.

۲. به صلاحدید استاد، از میان گزارش‌های ارائه‌شده در رابطه با روایت شخصی و خانوادگی از انقلاب اسلامی توسط دانشجویان، یکی انتخاب شده و در صورت امکان، با هماهنگی با مسئولین دانشگاه و همچنین دانشجوی گزارش‌دهنده، از راوی اصلی و شخصیت انقلابی که گزارش به وی اختصاص دارد، دعوت شود تا با حضور در کلاس درس، به‌عنوان شاهد عینی وقایع انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷، برای دانشجویان به روایتگری بپردازد.

۳. دانشجویان در گروه‌های دو و یا حداکثر چهار نفره، در قالب مناظره‌ای مخالف و موافق، یکی از مباحث اساسی و ایدئولوژی انقلاب اسلامی را در کلاس درس به بحث و مناظره بگذارند و با مدیریت استاد و بدون دخالت مستقیم ایشان، نظرات سایر دانشجویان به‌صورت موافق و مخالف و با زمان‌بندی مشخص در مباحثات دخالت داده شود. استاد در این تمرین کلاسی، صرفاً در نقش یک داور و زمان‌نگه‌دار ظاهر شود و حتی جمع‌بندی نهایی مباحثات به خود دانشجویان واگذار شود و تنها در صورتی استاد به بحث‌ها ورود نماید که نتیجه‌گیری مطلوب حاصل نشده باشد و دانشجویان در کدگذاری و رسیدن به نتایج نهایی از مباحث مطرح‌شده، ناتوان باشند.

جلسه نهم: نقد و بررسی نظریه‌های مطرح در باب چگونگی و چرایی وقوع انقلاب اسلامی.

جلسه دهم: نظریه‌های معمول در زمینه مراحل شکل‌گیری یک انقلاب.

جلسه یازدهم: مراحل شکل‌گیری انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ در ایران.

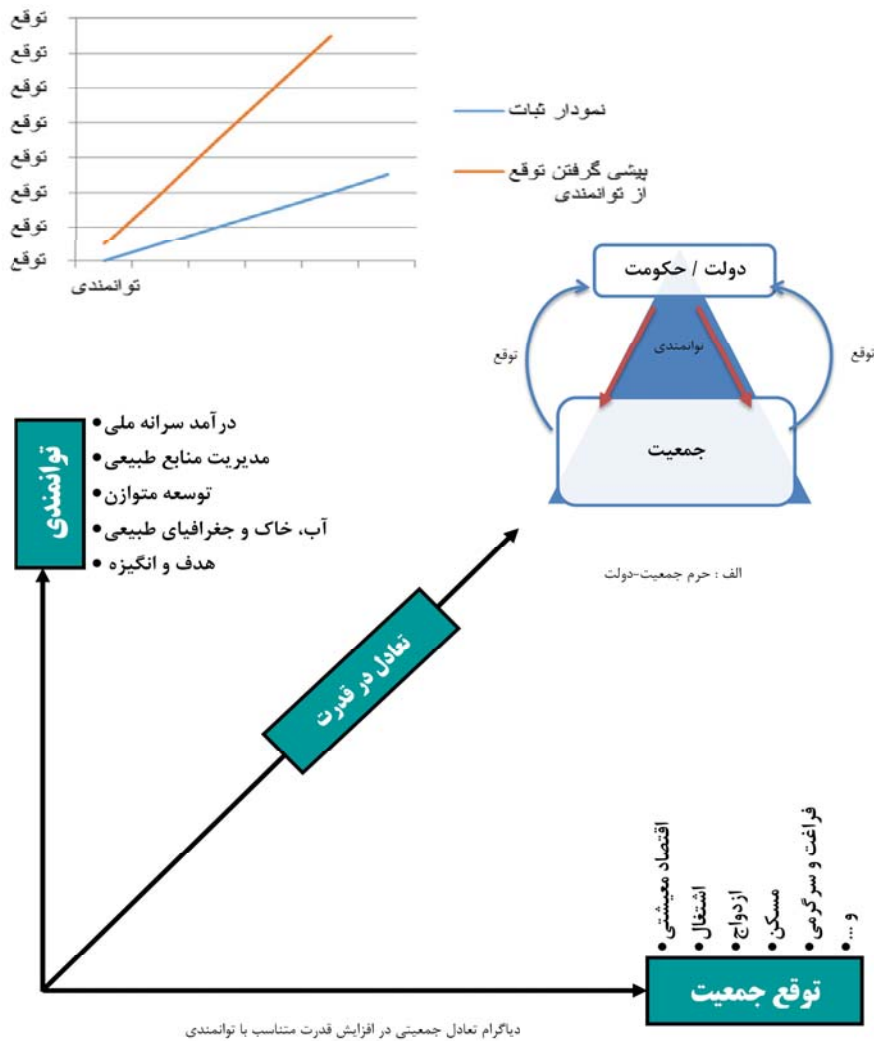
جلسه دوازدهم و سیزدهم: مباحث پیرامون وضعیت فعلی جمهوری اسلامی، پیام‌ها و شعارهایش برای جهان معاصر و تبیین کلیاتی در رابطه با آینده‌پژوهشی در باب انقلاب اسلامی.

جلسه چهاردهم: سمینار، میان‌ترم و ...

جلسه‌های پایانی ترم به جمع‌بندی مباحث، ارائه مقالات دانشجویان و نیز پرداختن به مسائل موردتوجه دانشجویان مصروف خواهد شد.

نتیجه

با توجه به اینکه نظام سیاسی سالم و مطلوب، از دل یک سیستم اجتماعی سالم و مطلوب شکل می‌گیرد و رشدونمو می‌یابد، پس سلامت یک نظام سیاسی هم مرهون و مدیون داشتن جامعه شهروندی سالم و بانشاط است. مدل نشاط انقلابی نیز تلاش دارد سلامت رابطه میان فرد و اجتماع و نیز اجتماع با نظام سیاسی را حفظ نماید.

در ایران، اقتدار مشروع و تولید قدرت مرهون حجم جمعیتی متعادل، توانمندی حکومت در ارائه امکانات و خدمات حمایتی، معیشتی و ...، مدیریت منابع طبیعی، درآمد سرانه ملی و ... می‌باشد. امروزه در ایران، با وجود توصیه‌های دینی مبتنی بر تولید نسل، و به‌واسطه سیاست‌های غلط جمعیتی، حجم جمعیتی به‌عنوان مهم‌ترین عامل در کسب قدرت، در حال تضعیف شدن است و در این وضعیت، برقراری تناسب جمعیتی با توانمندی حکومت در جهت کسب قدرت در سطح ملی و بین‌المللی تنها با کمک استفاده بهینه از پیک جمعیتی فعال (۱۵ تا ۴۵ ساله) که بالغ بر ۷۱ درصد از جمعیت فعلی را تشکیل می‌دهند و همچنین افزایش نرخ باروری و رساندن حجم جمعیتی کشور به میزان متعادل خود (۱۵۰ میلیون نفر) که با امکانات و توانمندی‌های ملی و سرزمینی و حکومتی هم متناسب است، مقدور و ممکن می‌باشد.

همچنین، برای توضیح چگونگی ارتباط جامعه شهروندی سالم با نظام سیاسی سالم در تبیین مدل نشاط انقلابی، باید

الگوی نشاط انقلابی بر مبنای طرح تجربی تدریس درس «انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن» ... □ ۵۱

این دو مفهوم را از دریچه ارتباط مطلوب و باثبات میان حاکمیت و ملت و به تعبیری دیگر به صورت نظام‌مند مشاهده کرد. در این نوع نگاه کردن به نظام سیاسی، همواره رابطه و تعامل حکومت با ملت و شهروندان مورد توجه قرار گرفته و بررسی می‌شود تا مبدا ارتباطات ناقص و یا ناسالمی وجود داشته باشد که سلامت نظام سیاسی را به خطر اندازد. بر همین مبنای، در هنگام بررسی سیستم و نظام سیاسی، مواردی از قبیل اینک:

۱. آیا اجزاء این نظام (مثلاً شهروندان، نهادهای مدنی و حکومت) با یکدیگر در تعامل هستند یا تقابل و رقابت؟
۲. نحوه عملکرد مجموعه اجزاء حکومت و شهروندان از نظر تحول مثبت، گفتمان سازنده، مدیریت جهادی و ...
۳. یک دست بودن زیرمجموعه‌های نظام سیاسی (دولت، شهروندان و ...) و همراهی و هم‌دلی آنها با اهداف اصلی تعریف‌شده توسط سیستم اصلی (نظام سیاسی)،
۴. آیا بانک اطلاعاتی منظم، کامل و جامعی در رابطه با اجزاء نظام سیاسی و البته سیستم‌های مرتبط با آن مثل شهروندان، میزان رضایتمندی و یا نارضایتی اجزاء جامعه و نهادها، بازخوردهای سیاست‌گذاری‌ها، موضوعات و مسئله‌های حادث شده و ...
۵. مدیریت، کنترل و زیر سیستم نظارتی در این نظام سیاسی به چه نحو است؟

و ...

بررسی می‌شود. در این حالت، می‌گوییم که نظام سیاسی فوق، بررسی و روابط میان اجزاء آن کنترل شده و مطلوب بودن این روابط توسط سیستم تأیید شده است.

در مجموع، در مدل نشاط انقلابی و تعریف و پیشبرد مراحل هشت‌گانه آن، مراد از یک نظام سیاسی سالم و مطلوب، پاسخ‌گویی این نظام به تقاضاهای شهروندان خود می‌باشد و اینکه این نظام سیاسی در قبال توقعات حقیقی شهروندان خود، توانایی اقتناع و ایجاد حس رضایتمندی را در این شهروندان داشته باشد و بتواند شهروندان را در درجه مطلوبی از رضایتمندی نگه دارد؛ که این خود، به استقرار و استمرار نظام سیاسی سالم کمک شایانی خواهد کرد و تا اندازه زیادی از فشارهای داخلی و چالش‌های درون سیستمی خواهد کاست. به تعبیری دیگر، بر مبنای مدل نشاط انقلابی، تشکیل، استقرار و تداوم یک نظام سیاسی مطلوب در سیستم اجتماعی سالم، در گرو رضایتمندی و بصیرت شهروندان خودآگاه آن نظام اجتماعی می‌باشد.

بنابراین، باتوجه به رده سنی دانشجویان به‌عنوان مخاطبان اصلی این مدل، دانشگاه و محیط آموزشی، می‌تواند بستر بسیار مهم و مناسبی را برای ایجاد این بصیرت و هم‌افزایی در جوانان دانشجوی و به تناسب آن در میان طبقات مختلف اجتماعی، همچون خانه و خانواده که این دانشجویان با آنها ارتباط دارند، فراهم آورد. استاد درس انقلاب اسلامی، پیش از آنکه یک مدرس باشد و عالم به ایدئولوژی و مسلط به دیالوگ گفتمانی انقلاب اسلامی، باید خود عامل به این مهم بوده و یک انقلابی‌راستین و در صحنه باشد. داشتن اعتقاد و التزام به ساختار، در کنار بینش علمی و عقیده‌ای، می‌تواند هیجان و رغبت استاد در تبیین بانشاط انقلاب اسلامی را به دانشجوی و مخاطب نیز منتقل نماید. بنابراین، استاد این درس باید به درس انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن، به چشم یک سرفصل تبلیغی و تبیینی برای بازتعریف اقتدار مشروع جمهوری اسلامی نگاه کرده و متناسب با مسائل روز و به‌صورت نیازمحوری و کارگاهی کلاس درس را اداره نماید.

در روش و مدل نشاط انقلابی، برای ارزیابی دانشجویان، شخصیت و میزان پیشرفت فکری هر دانشجو منطبق بر ویژگی‌های فردی دانشجو و عدم مقایسه دانشجویها با یکدیگر مدنظر است و برای نتیجه گرفتن از این مدل، توصیه اکید می‌شود که اساتید محترم از گرفتن امتحان پایان‌ترم و یا میان‌ترم به‌صورت تستی خودداری کرده و اولاً سؤالات را متناسب با توانایی‌های تشخیصی و تحلیلی دانشجویان و به‌صورت تشریحی - تحلیلی طرح کرده و ثانیاً فعالیت‌های کلاسی و سایر مواردی را که در این مقاله پژوهشی - میدانی به آن اشاره شد، در نمره نهایی دانشجویان مدنظر داشته و تلویحاً از میزان اثرگذاری امتحان نهایی و پایان‌ترم تا اندازه زیادی بکاهند. در این وضعیت، دانشجو دیگر دغدغه نمره را نداشته و برای شناخت انقلاب اسلامی و رسیدن به نشاط انقلابی، از خود مقاومتی نشان نخواهد داد و کار را برای استاد مبلغ انقلاب اسلامی و تبیین مدل نشاط انقلابی آسان‌تر خواهد نمود.

منابع و مآخذ

۱. ابن منظور، ۱۴۰۸ ق، لسان العرب، ج ۱۱، بیروت، دارالاحیاء التراث العربی.
۲. ارسطو، ۱۳۸۴، سیاست، ترجمه حمید عنایت، تهران، علمی - فرهنگی.
۳. اشرف، احمد، ۱۳۷۵، جامعه‌شناسی سیاسی ماکس وبر، تهران، آگاه.
۴. اکبری، ارسلان، ۱۳۸۶، نیاز جهان امروز به حقوق توسعه، تهران، یاران امین.
۵. امام خمینی، سید روح‌الله، ۱۳۶۹، صحیفه نور، ج ۳ و ۷، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
۶. بسطامی، رضا، ۱۳۸۵، «اولین همه‌پرسی انقلاب اسلامی»، ماهنامه زمانه، سال پنجم، ش ۴۳، فروردین ۱۳۸۵.
۷. بشیری، حسین، ۱۳۷۲، انقلاب و بسیج سیاسی، ج ۱، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
۸. حقیقت، صادق، ۱۳۸۳، مسئله‌شناسی مطالعات سیاسی اسلامی، قم، بوستان کتاب.
۹. داوری اردکانی، رضا، ۱۳۸۲، فارابی فیلسوف فرهنگ، تهران، نشر ساقی.
۱۰. شایان‌مهر، علیرضا، ۱۳۷۷، دایرة‌المعارف تطبیقی علوم اجتماعی، تهران، کیهان.
۱۱. عالم، عبدالرحمن، ۱۳۸۳، بنیادهای علم سیاست، تهران، نشر نی.
۱۲. عینی، روح‌الله، ۱۳۸۳، تحلیلی بر شهروندی فرهنگی، تهران، انتشارات ارس.
۱۳. فارابی، ابونصر، ۱۹۹۵ م، آراء اهل المدينة الفاضلة و مضاداتها، مقدمه، شرح و تعلیق علی بو ملحم، بیروت، مکتبه الهلال.
۱۴. فارابی، ابونصر، ۱۹۹۶ م، السياسة المدنية، مقدمه و شرح از دکتر علی بو ملحم، بیروت، مکتبه الهلال.
۱۵. کالورت، پیتر، ۱۳۸۶، انقلاب و ضدانقلاب، ترجمه حسن فشارکی، تهران، مرکز چاپ و نشر وزارت امور خارجه.
۱۶. گالبرایت، جان کنت، ۱۳۹۰، آناتومی قدرت، ترجمه محبوبه مهاجر، تهران، سروش.
۱۷. گلدستون، جک، ۱۳۸۷، انقلاب‌ها، ترجمه محمدتقی دلفروز، تهران، نشر کویر.
۱۸. لاورین، ت. ز، ۱۳۸۷، از سقراط تا سارتر، ترجمه پرویز بابایی، تهران، مؤسسه انتشارات نگاه.
۱۹. محمدی، منوچهر، ۱۳۸۰، انقلاب اسلامی: زمینه‌ها و پیامدها، قم، دفتر نشر معارف.
۲۰. مرادی، علی، ۱۳۸۲، «محله محوری؛ رسیدن به حقوق شهروندی»، فصلنامه مشکات، سال دوم، شماره ۸.
۲۱. مطهری، مرتضی، ۱۳۷۴، پیرامون انقلاب اسلامی، تهران، صدرا.
۲۲. میانه‌جی، ابوالفضل، ۱۳۸۶، «مهاجران؛ شهروند یا شهرنشین»، خبرگزاری فارس، ۲ / ۸ / ۱۳۸۶.
۲۳. نصر، سید حسین، ۱۳۸۷، در جستجوی امر قدسی، ترجمه مصطفی شهرآیینی، تهران، نشر نی.
۲۴. نصرتی، علی اصغر، ۱۳۸۴، نظام سیاسی اسلام، قم، هاجر، ج ۲.
۲۵. هیوود، اندرو، ۱۳۸۷، مفاهیم کلیدی در علم سیاست، ترجمه حسن سعید کلاهی و عباس کاردان، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی.

نموذج الحماس الثوري علي أساس الاطروحة التجريبية لتدريس درس «الثورة الإسلامية وجذورها»، في الجامعات ومؤسسات التعليم العالي

مجتبي اشرفي^١ / مرتضي اشرفي^٢

ملخص البحث: المتعارف عادة في الاستخدامات السياسية في أي نظام سياسي هو السعي عن طريق سياقات منظمة ومعيّنة لاختيار المستخدمين السياسيين من بين أفراد الجماعات التابعة لسلطتهم. علي هذا الأساس، فإن أي واقع فكري ومثالي موجود في المجتمع، سينتقل من خلال هؤلاء المستخدمين السياسيين الي دائرة السلطة. فإن كان المجتمع يتصف بالحماس والسلامة الاجتماعية، هذا الحماس، والحركة، والسلامة، ينتقل أيضاً عن طريق اختيار ذوى الكفاءات والمؤهلين كمستخدمين سياسيين، الي أجهزة السلطة. يتكفل هذا البحث بالإجابة عن السؤال التالي وهو: ما نموذج الحماس الثوري المناسب للأجواء الجامعية، وكيف يمكن تحقيقه لدي المتلقين من طلبة الجامعات؟ إن الإرتقاء بمستوي الحماس الثوري والحفاظ علي الروح الثورية بين الشباب، يفترض ثمانية مراحل «الاشتراك في العقيدة»، «الايمان»، «الإلتزام»، «ومداواة الناس»، «والتلاحم»، «والتخطيط»، «والحصول علي النتيجة المرجوة»، و«الحكم الجمهوري الإسلامي»، حيث يتناول هذا البحث وفقاً لاطروحة تجريبية للعلاقة بين الاقناع عن طريق الدعوة والتبليغ لدروس الثورة الإسلامية وجذورها، مع نموذج الحماس الثوري. الألفاظ المفتاحية: دروس الثورة الإسلامية، الاقناع، التبليغ، الحماس الثوري، الهندسة المعكوسة للثورة.

The Model of Revolutionary Vitality on the Basis of the Experimental Design for Teaching the Subject "Islamic Revolution and Its Roots" in Universities and Higher Education Institutes

Mojtaba Eshrafi³ \ Morteza Eshrafi⁴

Abstract: Common political employments in a political system try and select political employees through arranged and specific structures of its realm of rule. Therefore, every intellectual and ideal situation in society is transmitted to the level of sovereignty through the same political servants. If society enjoys vitality and social health, this vitality, mobility and health will also be transferred to the body of government through the selection of elites and decent individuals as political servants; this article answers the question: how may the model of revolutionary vitality be realized in the space of the university with the student audience? It is stated that in order to raise the level of revolutionary vitality and to maintain revolutionary state among the youth, the eight stages of "belief sharing", "belief", "commitment", "respecting people", "solidarity", "planning", "achieving good results" and "Islamic Republic" have been presupposed. In this paper, based on an experimental design, the relationship between the propaganda persuasion for the lesson of the Islamic Revolution and its roots with the model of revolutionary vitality is examined.

Keywords: the Lesson of Islamic Revolution, Persuasion, Propaganda, Revolutionary Vitality, Reverse Engineering of the Revolution.

١. خريج دكتوراه في تاريخ إيران بعد الاسلام، مدير مركز الكريمة في الفكرى للدراسات الاستراتيجية في شيراز، ومدرّس في قسم المعارف الإسلامية. engcac@gmail.com

٢. استاذ مساعد مدعو من قسم المعارف الإسلامية الي الجامعة الإسلامية المفتوحة، فرع قم، وباحث في المعهد العالي الدولي لجامعة المصطفى، وعضو مركز الكريمة في الفكرى للدراسات الاستراتيجية في شيراز. mortezaashrafi110@yahoo.com

3. Phd of Post Islamic History of Iran. engcac@gmail.com

4. Assistant professor at Islamic Azad University. mortezaashrafi110@yahoo.com